

SARI MARTTINEN

■ Sotalapsien kipeän tunteikas matka Skoonen päätyi Aideistä parhain-elokuvan kuvauspaikoille.

Äideistä parhain löytyi Skoonesta

■ Tapani Ranta
ROVANIEMI

Nuori Ritva Spelman tuli aikoinaan Tapiokylään asutolapuolisek-si. Hän löysi kylästä tulevan miehensä ja pariskunta muutti kaupunkin ryon perässä. Nyk Ritva ja Jukka Kenttälle on koittanut vapaus, niin Tapiokylässä Ounasjoen rantatörmällä oleva vapaa-aika asunto on jo melkein ykköskoti.

– Täällä riittää puuhaa, näyttää Ritva laajoja nurmikiittäjä ja viljelyksiä.

Kenttälä viettävät aktiivista ja onnellista eläkänsä Jukan perintöomalla virtaavien veden äärellä kaukana kaupungin hälystä.

Ritva on ehtinyt tehdä kuitenkin pitkän matkan ennen kuin on päätenyt Ounasjoen rannalle. Hän on syntynyt Petsamosta. Isä oli ammatiltaan seppä ja toini ilmeisesti nikkelinkavokseilla. Tarkkaa Petsamon asuinpaikkaa Ritva ei tiedä eikä paljon muutaakaan Petsamosta. Ilmeisesti perheellä oli Petsamossa niin paljon vaikeuksia, että Petsamoa ei juuri muutenkaan muisteltu.

Syyskällä 1944 Petsamon väki evakuoitiin Rovaniemelle. Kuusi vuotta Ritva oli loukannut jalan pyörän pinoissa ja hänellä oli jalka kipeä. Matkalla Petsamosta Rovaniemelle Ritva sairastui vielä kurkkumätään.

Rovaniemellä hän joutui hoidettavaksi kulkutautisairaana, kun äiti ja muut lapset majotettiin Kivikouluille. Äiti kävi välillä katsomassa lastaan Ounasjoen silan pöydässä olevassa talossa, joka nykyisin toimii päiväkotina.

Yhtenä päivänä äidin mennessä sairaalalle, talo olikin tyhjä. Ketään ei ollut kertonut, mihin sairaala oli evakuoitu.

Ritvan muu perhe joutui evakoon Pohjanmaalle, mutta kesti kuukausia ennen kuin Ritvan kohtalo saatiin selvillä.

Hevosella Ystadin torille

Ritva Kenttälän ensimmäiset muistikuvat evakosta ovat Borasin sairaalasta, jossa hän hoidettiin ja hoivattiin. Sairaudesta toivuttuaan Ritva pääsi asumaan Anna ja Erik Backmanin talouteen Ystadin. Erikkin veljen vaimo Julia Backman oli lastenvalvoja ja vei lapsen hyvään kotiin.

– Se oli tavattoman ihanaa aikaa. Vanhemmillä oli kaupapaputaria ja muistan, kuinka me Erik-sedän kanssa kävimme hevosvankureilla myymässä vihanneksia Ystadin torille, Ritva muistelee.

Kirjeet alkoivat kuulke vastaa kuukausien pästä Suomen ja Ruotsin välillä, kun Ritvan olinpaikka selvisi. Annalla ja Erikillä oli haras toive saada adoptoitu Ritva, mutta Suomen perhe halusi kuitenkin lapsensa kotiin.

Olin saanut kuvia äidistä ja isästä, joten ymmärsin, mistä oli kysymys. Silti ero kasvattivanhemmistä tuntui vaikealta.

Ritva lähti yksin 1946 kohti Suomea. – Junaan lähtö lykkääntyi yhdellä vuorokaudella ja kasvattiperheessä iloitittiin tästä vuorokaudestakin ikään kuin se olisi ollut puoli vuorokautta.

Sotalapsien elämä on ollut täynnä eroja ja kohtaamisia. Ritva muistaa, kuinka Anna ja Erik jäivät junaan laiturille, kun hän lähti kohti Suomea. Oma perhe asui Keminaan Liedakalassa, kun Petsamon koti oli menettänyt.

– Vaikka olin saanut kuvia omista vanhemmistani, niin kotiin saavuttua en tuntenut sitä. Hän loppu kaantui siinä.

Kirjeenvaihto Ruotsin kasvattivanhempiin jatkui vielä Ritvan paluun jälkeen. Hän sai paljon paketteja kasvattivanhemmiltaan.

”Matka herätti kipeitä tunteita.”

Seuraavana keväänä kotiin ilmestyi yllättäen Julia Backman Ruotsista. Hän oli tullut hakemaan Ritvaa Ruotsiin kesän viettoon. Tarmokas Julia hommasi passit ja otti Ritvan ja tämän ison sisken Leenan mukaan kasvattikotin. Työt olivat Ruotsissa koko kesän ja palasivat vasta sitten, kun koulu alkoi.

– Se oli oikein mukava kesä, vaikka yksylä ero oli taas niin kauhea.

Torilla sama tuoksu

Ritva Kenttälä kävi vielä kaksi kertaa myöhemmin kasvattivanhempien luona. Hän vietti neljätoista vuotta ihanaan kesän Ruotsissa ja vuonna 1972 hän teki oman perheen kanssa turistikäynnin Ruotsiin. Silloin Backmanin perheen iäkäs mamma ja aikuinen tytär olivat jo kuolleet. Pappa oli enää elossa.

Reiluisti yli kolmekymmentä vuotta ehti kulua ennen kuin Ritvalle ja Jukalle tarjoutui mahdollisuus tehdä vielä matka Ystadin. Muutama viikko sitten he kävivät tekemässä muiden sotalapsien mukana hyvästelymatkan Ruotsiin.

– Kyllä siihen reissuun sisältyi paljon kipeitä tunteita. Kasvatikoti oli rappiolla ja näytin, että sitä ruvetaan purkamaan. Ketään tuttuja ihmisiä ei enää ollut, mutta Ystadin tori oli vielä paikallaan ja meidän tuttu torimyrinpaikka löytyi helposti. Sama merellinen tuoksu vallitsi, Ritva muistelee.

Jäljet ovat jääneet

Rovaniemeläiselle Mirja Lulkarilalle sotalapsuus on ollut sellaista riipottelua, että se on jättänyt jälkensä.

Ensimmäisen kerran hänet lähetettiin sotalapsiksi vuonna 1942. Samalla kertaa lähetettiin hänen lempit vanhemmat. Kasvatit olivat lapset vanhemmat ja kasvatti-isä oli potilaana, kun Mirja antoi rokotuksia omasta lasten lääkärialueestaan.

– Ihmettelin, kun mamma sanoi kerran, että minun on lähdettävä pois omasta kodista. Rovaniemellä isä ja äiti olivat saaneet päähänsä, että Mirjan pitää palata kotiin sodan keskelle. Matkasta Rovaniemelle Mirja ei muista mitään.

– Rovaniemelle meidät tuotiin Rovalan kellarikarjennukseen. Mut lapset haettiin pois, mutta minä jäin Rovalaan ja kesti hyvin kauan ennen kuin sitten joku tati tunnisti minut. Hän ihmetteli, miksei Mirjan ole haettu ja lähti potkurilla viemään tytärtä kotia.

Mirja pääsi kotiin. Isä rakensi hänelle leikkimökkiä, josta Mirja tykkäsi kovasti. Silti Mirja ei olisi toivonut, ettei häntä olisi palautettu. Sota tuotti Rovaniemellä raskana. Väillä kauppalaa pommitettiin ja ihmisten piti mennä pommisuojaan, jos ehtivät.

Perheessä sattui myös traaginen kuolemantapaus, kun seitsemän kuukauden ikäinen pikkuveli Arttu Antton pällettiin kuoliaaksi. Vietettiin rauhallista koti-iltaa, kun hälytys-

■ Kuva pikkuvellen hautajaisista tuo Mirja Lulkarilan mieleen kipeitä muistoja sodan ajalta.

■ Mirja Lulkarila (vaalea asu) löysi kuin ihmeen kaupalla Ruotsista kasvattikotinsa ja kasvattivanhempien sukulaisia.

Uudelleen evakoon

Mirja ja hänen äitinsä lähtivät evakoon Ruotsiin yhdessä. Isä jäi puolestaan auttamaan evakuoimissa Rovaniemellä. Toisella evakomatikallaan tapahtui jotain selittämättä ja kauheaa. Mirja jätettiin aamulla hakemaan pois äidin luota. Hän roikkui äidin kaulassa niin tiukasti, että monta miestä piti repiä häntä irti.

Mirja päätyi Kristianstadin lähelle opetta-

■ Ritva Kenttälä tutulla Ystadin torilla, jossa hän myi vihanneksia Erik-sedän kanssa yli kuusikymmentä vuotta sitten.

■ Onnelliset eläkeläiset Tapiokylän kesämökillä: Ritva ja Jukka Kenttälä.

japerheeseen, jossa häntä kiusattiin ja rääkittiin niin, että hän tilapäisesti jopa halvaantui. Koti oli aineellisesti vauras, mutta henkisesti köyhä. Äiti kävi kyllä tyttärensä katsomassa, mutta ei Mirjalla ollut tilaisuutta kertoa totuutta.

– Vaikka äiti myöhemmin koitti korvata tapahtuman minulle, niin se kaulasta roikkuminen ja repiminen jätti ikuisen arven. Äiti oli minulle myöhemmin vain nimellisesti äiti.

Raskasta kokemusta huolimatta Mirja Lulkarila uskaltanut lähtemään vielä kerran sotalapsimatkalle Ruotsiin. Hän kävi nyt vain siinä hyvässä kodissaan, joka kum ihmeen kaupalla löydettiin sattumalta löydetyn oppaan avulla. Mirja sai tavata talossa myös kasvattiperheen sukulaispoikia vai-

moineen.

– Vaikka äiti myöhemmin koitti korvata tapahtuman minulle, niin se kaulasta roikkuminen ja repiminen jätti ikuisen arven. Äiti oli minulle myöhemmin vain nimellisesti äiti.

Raskasta kokemusta huolimatta Mirja Lulkarila uskaltanut lähtemään vielä kerran sotalapsimatkalle Ruotsiin. Hän kävi nyt vain siinä hyvässä kodissaan, joka kum ihmeen kaupalla löydettiin sattumalta löydetyn oppaan avulla. Mirja sai tavata talossa myös kasvattiperheen sukulaispoikia vai-

moineen.

– Vaikka äiti myöhemmin koitti korvata tapahtuman minulle, niin se kaulasta roikkuminen ja repiminen jätti ikuisen arven. Äiti oli minulle myöhemmin vain nimellisesti äiti.

Raskasta kokemusta huolimatta Mirja Lulkarila uskaltanut lähtemään vielä kerran sotalapsimatkalle Ruotsiin. Hän kävi nyt vain siinä hyvässä kodissaan, joka kum ihmeen kaupalla löydettiin sattumalta löydetyn oppaan avulla. Mirja sai tavata talossa myös kasvattiperheen sukulaispoikia vai-

moineen.

– Vaikka äiti myöhemmin koitti korvata tapahtuman minulle, niin se kaulasta roikkuminen ja repiminen jätti ikuisen arven. Äiti oli minulle myöhemmin vain nimellisesti äiti.

Raskasta kokemusta huolimatta Mirja Lulkarila uskaltanut lähtemään vielä kerran sotalapsimatkalle Ruotsiin. Hän kävi nyt vain siinä hyvässä kodissaan, joka kum ihmeen kaupalla löydettiin sattumalta löydetyn oppaan avulla. Mirja sai tavata talossa myös kasvattiperheen sukulaispoikia vai-

moineen.

– Vaikka äiti myöhemmin koitti korvata tapahtuman minulle, niin se kaulasta roikkuminen ja repiminen jätti ikuisen arven. Äiti oli minulle myöhemmin vain nimellisesti äiti.

Raskasta kokemusta huolimatta Mirja Lulkarila uskaltanut lähtemään vielä kerran sotalapsimatkalle Ruotsiin. Hän kävi nyt vain siinä hyvässä kodissaan, joka kum ihmeen kaupalla löydettiin sattumalta löydetyn oppaan avulla. Mirja sai tavata talossa myös kasvattiperheen sukulaispoikia vai-

moineen.

– Vaikka äiti myöhemmin koitti korvata tapahtuman minulle, niin se kaulasta roikkuminen ja repiminen jätti ikuisen arven. Äiti oli minulle myöhemmin vain nimellisesti äiti.

Raskasta kokemusta huolimatta Mirja Lulkarila uskaltanut lähtemään vielä kerran sotalapsimatkalle Ruotsiin. Hän kävi nyt vain siinä hyvässä kodissaan, joka kum ihmeen kaupalla löydettiin sattumalta löydetyn oppaan avulla. Mirja sai tavata talossa myös kasvattiperheen sukulaispoikia vai-

moineen.

– Vaikka äiti myöhemmin koitti korvata tapahtuman minulle, niin se kaulasta roikkuminen ja repiminen jätti ikuisen arven. Äiti oli minulle myöhemmin vain nimellisesti äiti.

Raskasta kokemusta huolimatta Mirja Lulkarila uskaltanut lähtemään vielä kerran sotalapsimatkalle Ruotsiin. Hän kävi nyt vain siinä hyvässä kodissaan, joka kum ihmeen kaupalla löydettiin sattumalta löydetyn oppaan avulla. Mirja sai tavata talossa myös kasvattiperheen sukulaispoikia vai-

moineen.

– Vaikka äiti myöhemmin koitti korvata tapahtuman minulle, niin se kaulasta roikkuminen ja repiminen jätti ikuisen arven. Äiti oli minulle myöhemmin vain nimellisesti äiti.

Raskasta kokemusta huolimatta Mirja Lulkarila uskaltanut lähtemään vielä kerran sotalapsimatkalle Ruotsiin. Hän kävi nyt vain siinä hyvässä kodissaan, joka kum ihmeen kaupalla löydettiin sattumalta löydetyn oppaan avulla. Mirja sai tavata talossa myös kasvattiperheen sukulaispoikia vai-

moineen.

– Vaikka äiti myöhemmin koitti korvata tapahtuman minulle, niin se kaulasta roikkuminen ja repiminen jätti ikuisen arven. Äiti oli minulle myöhemmin vain nimellisesti äiti.

Raskasta kokemusta huolimatta Mirja Lulkarila uskaltanut lähtemään vielä kerran sotalapsimatkalle Ruotsiin. Hän kävi nyt vain siinä hyvässä kodissaan, joka kum ihmeen kaupalla löydettiin sattumalta löydetyn oppaan avulla. Mirja sai tavata talossa myös kasvattiperheen sukulaispoikia vai-

moineen.